

ZASADA NIEINGERENCJI A LEGITYMIZACJA RZĄDÓW JUNTY WOJSKOWEJ W MJANMIE

1. Wprowadzenie

Dnia 1 lutego 2021 r. w Mjanmie¹ junta wojskowa pod przywództwem generała Min Aung Hlana obaliła demokratycznie wybrany rząd Narodowej Ligi na Rzecz Demokracji². Państwa Unii Europejskiej wraz ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, Kanadą i Wielką Brytanią uznały fakt przejścia władzy przez wojskowych za zamach stanu i nałożyły sankcje na nowe władze birmańskie³. Ten *coup d'état* z 1 lutego 2021 r. zintensyfikował wojnę domową w Mjanmie⁴ i wywołał reakcję międzynarodowych organizacji regionalnych: Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (The Association of South-East Asian Nations, dalej: ASEAN)⁵ oraz

<https://doi.org/10.26881/gkaw.2026.29.09>

* ORCID: 0000-0001-7014-4948

¹ Zmiana nazwy z Birmy na Mjanmę nastąpiła w 1989 r., natomiast w 2005 r. przeniesiono stolicę z Rangun do Naypyidaw; M. Jaremba, *Trudna droga do demokracji – dzieje Birmy od 1988 roku do czasów współczesnych*, „Res Polticae” 2022, vol. 14, s. 10.

² Birmańska partia opozycyjna założona w 1989 r. przez Aung San Suu Kyi; M. Lubina, *Birma: centrum kontra peryferie. Kwestia etniczna we współczesnej Birmie (1948–2013)*, KON Tekst, Kraków 2014, s. 195.

³ A. Heugas, *Motives Behind the Soft-Line Approaches to the Myanmar Coup d'État*, Konrad Adenauer Stiftung, International Reports, 7.10.2021, <https://www.kas.de/en/web/auslandsinformationen/artikel/detail/-/content/motives-behind-the-soft-line-approaches-to-the-myanmar-coup-d-etat> (dostęp: 12.08.2025).

⁴ A. Connely, S. Loong, *Conflict in Myanmar and the international response* [w:] The International Institute for Strategic Studies, *Asia-Pacific Regional Security Assessment 2023: Key Developments and Trends*, Routledge, London 2023, s. 1.

⁵ Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej powstało w 1967 r. z siedzibą w Dżakarcie (Indonezja). Do października 2025 r. należało do niego 10 państw: Filipiny, Indonezja, Malezja, Singapur, Tajlandia, Brunei, Wietnam, Laos, Mjanma, Kambodża, 26 października dołączył Timor-Leste; ASEAN, <https://asean.org/forging-a-new-era-timon-leste-admitted-in-to-asean/> (dostęp: 16.05.2026).

Inicjatywy Zatoki Bengalskiej na rzecz Wielosektorowej Współpracy Technicznej i Gospodarczej (The Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation, dalej: BIMSTEC)⁶, do których należy Mjanma.

Obie organizacje uznawały zasadę nieingerencji za fundament wzajemnych relacji międzynarodowych⁷. Ta postawa spowodowała, że ich odpowiedź wobec birmańskiego zamachu stanu ograniczyła się jedynie do lakonicznych oświadczeń – w przypadku BIMSTEC, zaś ze strony ASEAN – do zastosowania środków powodujących niewielkie utrudnienia dla liderów birmańskiej junty wojskowej na forum tego stowarzyszenia. Dlatego też celem niniejszego artykułu jest wykazanie, że zasada nieingerencji bywa przez państwa traktowana jako nadrzędna wobec innych deklarowanych wartości, co w konsekwencji prowadzi do ściśle określonego zakresu reakcji. W przypadku Mjanmy działania członków wyżej wskazanych organizacji regionalnych oparte na tym podejściu doprowadziły do uznania *de facto* niedemokratycznych rządów generała M.A. Hlanga w strukturach międzynarodowych.

W pierwszej części artykułu odniesiono się do uznania w prawie międzynarodowym oraz zasad i wartości, jakie są deklarowane w wyżej wymienionych organizacjach, a następnie przedstawiono znaczenie relacji polityczno-gospodarczych z Mjanmą dla państw stowarzyszonych w ASEAN i BIMSTEC. W kolejnej części pracy omówione zostały kroki, jakie podjęli przedstawiciele obu instytucji po puczu z 1 lutego 2021 r. wobec birmańskiej junty.

2. Uznanie w prawie międzynarodowym oraz zasady i wartości ASEAN i BIMSTEC

Badając reakcje państw członkowskich organizacji ASEAN i BIMSTEC po puczu wojskowym w Mjanmie z 1 lutego 2021 r., należy się odnieść do uznania oraz powiązanego obowiązku odmowy uznania sytuacji nielegalnych. W prawie międzynarodowym uznanie jest związane z „podmiotowością prawnomiędzynarodową oraz zdolnością do działania w stosunkach międzynarodowych”, natomiast przedmiotem uznania może być państwo lub rząd, także ten wyłoniony na drodze

⁶ Inicjatywa Zatoki Bengalskiej na rzecz Wielosektorowej Współpracy Technicznej i Gospodarczej powstała w 1997 r. z siedzibą w Dhace (Bangladesz). W 2025 r. do organizacji należały: Bangladesz, Butan, Indie, Mjanma, Nepal, Sri Lanka, Tajlandia. Celem organizacji jest wielosektorowa współpraca ekonomiczna; BIMSTEC, Member States, <https://bimstec.org/member-states> (dostęp: 1.03.2025).

⁷ N.A. De Flers, *The Importance of Values, Norms and Culture*, „EU Centre in Singapore, Working Paper” 2020, no. 1, s. 4. oraz R. Ramcharan, *Towards Greater BIMSTEC Cooperation: The Need for Values Connectivity* [w:] *Reimagining BIMSTEC. Strengthening Regional Solidarity across the Bay of Bengal*, eds. R. Chatterji, A.B.R. Chaudhury, s. 107.

zamachu stanu⁸. Jak wskazują Remigiusz Bierzanek i Janusz Symonides⁹, w doktrynie prawa międzynarodowego brakuje obowiązku uznania państwa czy rządu przez inne państwa, dlatego też w praktyce staje się to decyzją polityczną. Jednak kraje posiadają ograniczenia dotyczące uznania wynikające z postanowień traktatowych lub prowadzonej polityki. Przykładem tego jest doktryna Stimsona¹⁰ przyjęta przez Stany Zjednoczone w latach 30. XX w., która dotyczyła nieuznawania zmian terytorialnych stanowiących naruszenie zobowiązań traktatowych. Ze względu jednak na fakt, iż forma i zmiana rządu to wewnętrzne sprawy każdego państwa, a w prawie międzynarodowym nie funkcjonują ogólnie przyjęte normy dotyczące uznania, państwa mogą uznać rząd danego państwa, kierując się wybranymi kryteriami¹¹. W pierwszej połowie XX w. Carlos R. Tobar (minister spraw zagranicznych Ekwadoru) stworzył doktrynę, w której założeniem legitymizacji¹² rządów była ich zgodność z prawem krajowym. Odmienny pogląd został sformułowany przez Genaro Estradę, meksykańskiego ministra spraw zagranicznych, który stwierdził, że funkcjonującemu rządowi sprawującemu efektywną władzę inne państwa nie mogą odmówić uznania.

W latach 90. XX w. badacze, tacy jak Thomas M. Franck¹³ czy Marc Weller¹⁴, uważali, że w związku z praktyką przyjmowania rezolucji przez Zgromadzenie Ogólne ONZ (dalej: ZO ONZ), które nie uznawało niedemokratycznie wybranych rządów m.in. w takich państwach jak Haiti¹⁵ czy Mjanma¹⁶, zaczęła kształtować się

⁸ M. Daniluk, *Problem uznania rządu w prawie międzynarodowym na przykładzie uznania libijskiej Narodowej Rady Tymczasowej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2013, vol. 20, s. 121.

⁹ R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2005, s. 140.

¹⁰ Doktryna Stimsona – formułująca obowiązek odmowy uznania sytuacji nielegalnych, pochodzi od nazwiska sekretarza stanu USA Henry’ego Stimsona, który w 1932 r. w nocy skierowanej do rządów Japonii i Chin wyraził sprzeciw USA wobec japońskiej zbrojnej interwencji w wewnętrzne sprawy Chin. Zajęcie Mandżurii przez Japończyków było naruszeniem Paktu Paryskiego z 1928 r., S. Zaręba, *Podstawy prawne zbiorowej odmowy uznania państw na forum organizacji uniwersalnych – studium przypadków*, „Studia Prawnicze” 2013, z. 3(195), s. 45.

¹¹ M. Daniluk, *Problem uznania...*, s. 127–130.

¹² Legitymizm – uznanie władzy; *Słownik języka polskiego*, hasło: legitymizm, <https://sjp.pl/legitymizm> (dostęp: 31.12.2025).

¹³ T.M. Franck, *The Emerging Right to Democratic Governance*, „The American Journal of International Law” 1992, vol. 86, issue 1, s. 47, <https://doi.org/10.2307/2203138> (dostęp: 26.03.2026).

¹⁴ M. Weller, *Myanmar: Testing the Democratic Norm in International Law*, EJIL: Talk!, <https://www.ejiltalk.org/myanmar-testing-the-democratic-norm-in-international-law/> (dostęp: 26.03.2026).

¹⁵ Zob. Rezolucja ZO ONZ 46/7 z dnia 11 października 1991 r. dotycząca sytuacji demokracji i praw człowieka na Haiti, <https://digitallibrary.un.org/record/135874?v=pdf> (dostęp: 1.01.2026).

¹⁶ Zob. Rezolucja ZO ONZ 47/144 z dnia 18 grudnia 1992 r. dotycząca sytuacji w Mjanmie, <https://digitallibrary.un.org/record/135874?v=pdf> (dostęp: 1.01.2026).

norma prawa międzynarodowego dotycząca kwestii uznania oparta na kryterium demokracji¹⁷. W przypadku birmańskiego przewrotu wojskowego z 2021 r. kwestie uznania analizował Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. sytuacji praw człowieka w Mjanmie, który w świetle doktryn C.R. Tobar i G. Estrady (legitymizm v. efektywność) nie potwierdził legalności rządu generała M.A. Hlana, argumentując, iż przedstawiciele junty nie zostali wybrani w wolnych wyborach i nie sprawują efektywnej władzy na większości terytorium państwa¹⁸. Jednakże, jak uważa Władysław Czapliński, pomimo trendu demokratycznego i upowszechnienia wolnych wyborów w międzynarodowej społeczności, w prawie międzynarodowym: „nie można mówić o uzależnieniu uznania nowych państw i rządów od legitymacji demokratycznej”¹⁹.

W związku z powyższym należy zauważyć, iż państwa działają w konsekwencji przyjętego reżimu, który jak definiował badacz stosunków międzynarodowych – Stephen D. Krasner, jest „zestawem norm, zasad, reguł oraz procedur podejmowanych decyzji, co do których oczekiwania aktorów zbiegają się w danym obszarze problemowym”²⁰. Należy do nich m.in. zasada nieingerencji, zdefiniowana w Karcie Narodów Zjednoczonych, Statucie Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i Porozumieniu ustanawiającym Komisję Przygotowawczą Narodów Zjednoczonych (Dz. U. z 1947 r. Nr 93, poz. 90) (dalej: KNZ) z 1945 r. Określa ona jeden z warunków, pod jakimi funkcjonują państwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ). W przywołanym tutaj dokumencie zasada ta została zdefiniowana jako działanie polegające na „niewtrącaniu się w wewnętrzne sprawy, które zasadniczo należą do wewnętrznej kompetencji jakiego bądź państwa (...)” (art. 2 pkt 7 KNZ). Stanowiła również fundament Deklaracji o niedopuszczalności interwencji w sprawy wewnętrzne państw oraz ochronie ich niepodległości i suwerenności z 1965 r.²¹, co było związane z procesem dekolonizacyjnym

¹⁷ M. Gajos, *Wprowadzenie dyktatury wojskowej w wyniku zamachu stanu a kwestia międzynarodowego uznania rządu na przykładzie przewrotu wojskowego w Mjanmie*, „Acta Universitatis Wratislaviensis No 4077. Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 2021, t. 43, nr 3, s. 264–268.

¹⁸ Raport Human Rights Council A/HRC/52/CRP.2, z dnia 31 stycznia 2023 r., s. 1–3, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/mm/2023-01-27/crp-sr-myanmar-2023-01-31.pdf> (dostęp: 5.01.2026).

¹⁹ W. Czapliński, *Opinia do ustawy o szczególnych zasadach przeprowadzania wyborów powszechnych na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych w 2020 r.* (druk senacki nr 99) w aspekcie rozwiązań międzynarodowych, w szczególności standardów Rady Europy i OBWE, OE-291, Kancelaria Senatu, Warszawa 2020, s. 11–12.

²⁰ S.D. Krasner, *Strukturalne przyczyny i konsekwencje reżimów: reżimy jako zmienne pośredniczące* [w:] *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych*, t. 1: *Korzenie dyscypliny – do 1989 r.*, red. H. Schreiber, A. Wojciuk, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018, s. 355.

²¹ Rezolucja ZO ONZ 2131(XX) z dnia 21 grudnia 1965 r. dotycząca Deklaracji o niedopuszczalności interwencji w sprawy wewnętrzne państw oraz ochronie ich niepodległości i suwerenności, https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ga_2131-xx/ga_2131-xx_e.pdf (dostęp: 20.02.2025).

rozpoczętym po II wojnie światowej i ochroną prawa do suwerenności nowo powstałych niepodległych państw²². Norma ta została także zawarta w Deklaracji zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Preambulą pkt 1 KNZ z 1970 r. wraz z innymi zasadami warunkującymi pokojowe współistnienie państw²³. Należy tutaj zauważyć, że o ile Karta Narodów Zjednoczonych jest traktatem międzynarodowym i w związku z tym funkcjonuje jako akt prawnie wiążący²⁴, to zgodnie z prawem międzynarodowym wspomniane powyżej deklaracje nie są prawnie wiążące, natomiast są prawnie relewantne²⁵.

Zasadę nieingerencji przyjęły również dwie azjatyckie organizacje regionalne: ASEAN i BIMSTEC jako jeden ze standardów wzajemnych stosunków międzyrządowych. W pierwszej z nich zasada ta włączona jest w Traktat o przyjaźni i współpracy w Azji Południowo-Wschodniej przyjęty 24 lutego 1976 r. (art. 2 pkt c) (dalej: TAC) oraz Kartę ASEAN, przyjętą dnia 20 listopada z 2007 r. (art. 2 pkt e) (dalej: Karta ASEAN), natomiast druga z organizacji uwzględniła tę normę w art. 3 pkt a Deklaracji założycielskiej BIMSTEC uchwalonej dnia 6 czerwca 1997 r. w Bangkoku, w Tajlandii (dalej: Deklaracja BIMSTEC) oraz w Karcie BIMSTEC zatwierdzonej podczas piątego Szczytu BIMSTEC dnia 30 marca 2022 r. w Kolombo na Sri Lance (art. 2 pkt 1) (dalej: Karta BIMSTEC). Obie organizacje wyznawały także zasadę suwerenności i integralności terytorialnej, co zostało odzwierciedlone w wymienionych dokumentach (art. 2 pkt a Karty ASEAN, art. 2 pkt a TAC, art. 3 pkt a Deklaracji BIMSTEC, art. 2 pkt 1 Karty BIMSTEC).

Należy też dodać, że ASEAN funkcjonował jako organizacja ekonomiczno-polityczna, w której problematyka dotycząca ochrony praw człowieka oraz utrzymania bezpieczeństwa regionu odgrywała niebagatelną rolę opartą na partnerstwie

²² Dnia 14 grudnia 1960 r. została uchwalona Deklaracja w sprawie przyznania niepodległości państwom i narodom kolonialnym rezolucją ZO ONZ 1514 (XV), <https://legal.un.org/avl/ha/dicc/dicc.html> (dostęp: 20.02.2025).

²³ Preambula oraz pkt 1 Deklaracji zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych przyjętej dnia 24 października 1970 r. rezolucją ZO ONZ 2625, <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf> (dostęp: 29.07.2025).

²⁴ R. Kuźniar, *System Narodów Zjednoczonych* [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006, s. 377, 378.

²⁵ Traktaty w prawie międzynarodowym są prawnie wiążące, zob. Konwencja Wiedeńska o Prawie Traktatów sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439), natomiast deklaracje nie są prawnie wiążące, ale prawnie relewantne. H. Schreiber, *Globalizacja i azjatyckie ludy tubylcze* [w:] *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych*, red. J. Nakonieczna, J. Zajackowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 151.

ze strukturami ONZ, w tym m.in. z Radą Bezpieczeństwa²⁶. Dlatego też w dokumentach organizacji umieszczono zobowiązanie do poszanowania takich wartości, jak: demokracja, prawa człowieka i praworządność (art. 1 pkt 4, 7 Karty ASEAN) oraz zobowiązanie do współpracy w zakresie utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w regionie (art. 1 pkt 1 Karty ASEAN, art. 9 TAC). Przywiązanie do tych wartości zostało potwierdzone przyjęciem przez państwa stowarzyszone Deklaracji Praw Człowieka ASEAN podczas 21. Szczytu ASEAN w Kambodży, w której, oprócz ochrony praw człowieka, uwzględniono także powinność państw do utrzymania stabilizacji i bezpieczeństwa w regionie²⁷. Ustanowiono także Międzyrządową Komisję Praw Człowieka ASEAN, której rola polega na opracowywaniu strategii służących upowszechnianiu ochrony praw człowieka i podstawowych wolności, jednak bez możliwości prowadzenia monitoringu i śledztw w przypadku poważnych naruszeń praw człowieka. Z powodu ograniczonego mandatu komisji niektóre organizacje pozarządowe nazwały komisję „bezzębną”, twierdząc, że nie jest w stanie prowadzić realnych działań ochronnych²⁸.

Warto przy tym zaznaczyć, iż gwarancje ochrony praw człowieka w ASEAN są słabiej rozwinięte w porównaniu z tymi przyjętymi w innych regionalnych organizacjach, takich jak: Rada Europy²⁹, Organizacja Państw Amerykańskich³⁰ czy Unia Afrykańska³¹, gdzie w systemie ochrony praw człowieka opartego na traktatach międzynarodowych uwzględniony został także mechanizm kontrolny w postaci trybunałów praw człowieka. Wszystkie trzy organy regionalne: Europejski Trybunał Praw

²⁶ ASEAN, partnerstwo w ramach struktur ONZ, <https://asean.org/wp-content/uploads/2025/07/Overview-ASEAN-UN-Cooperation-as-of-19-June-2025.pdf> (dostęp: 25.10.2025).

²⁷ Deklaracja Praw Człowieka ASEAN przyjęta dnia 19 listopada 2012 r., <https://asean.org/asean-human-rights-declaration/> (dostęp: 25.10.2025).

²⁸ Komisja została utworzona dnia 23 października 2009 r. Zakres uprawnień komisji określa Terms of Reference (ToR), <https://aichr.org/wp-content/uploads/2020/02/TOR-of-AICHR.pdf> (dostęp: 3.01.2026); Y. Wahyuningrum, *The ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights: Origin, Evolution and the Way Forward*, Stockholm 2014, s. 14.

²⁹ Rada Europy powstała w 1949 r. Tworzy i wdraża standardy dotyczące praw człowieka, demokracji i rządów prawa. Należy do niej 46 państw europejskich; The Council of Europe: key facts, <https://www.coe.int/en/web/portal/the-council-of-europe-key-facts> (dostęp: 3.01.2026).

³⁰ Organizacja Państw Amerykańskich powstała w 1948 r. na mocy Karty z Bogoty. Należy do niej 35 państw. Cele organizacji oparte są na czterech fundamentach: demokracji, prawach człowieka, bezpieczeństwie i rozwoju, Who Are, https://www.oas.org/en/about/who_we_are.asp (dostęp: 3.01.2026).

³¹ Unia Afrykańska powołana została w Durbanie, w Republice Południowej Afryki w 2002 r. i zastąpiła Organizację Jedności Afrykańskiej. Należy do niej 55 państw afrykańskich, About the African Union, <https://au.int/en/overview> (dostęp: 3.01.2026).

Człowieka³², Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka³³ i Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów³⁴ umożliwiają procedurę skargi jednostce (osobie lub grupie), która występuje przeciwko państwu po wyczerpaniu krajowych środków odwoławczych. Wymienione powyżej organizacje posiadają także kompetencje, by stosować sankcje wobec państw naruszających przyjęte zobowiązania. W Radzie Europy państwa członkowskie mogą zostać wykluczone z organizacji, w przypadku nieprzestrzegania rządów prawa oraz gwarancji ochrony praw człowieka³⁵. Podobne możliwości posiada także Organizacja Państw Amerykańskich (art. 21 Międzyamerykańskiej Karty Demokratycznej przyjętej dnia 11 września 2011 r. w Limie, Peru) oraz Unia Afrykańska, które mogą zawiesić prawa członka organizacji wówczas, gdy rząd w danym państwie zostanie utworzony w sposób niekonstytucyjny (art. 30 Aktu Założycielskiego Unii Afrykańskiej przyjętego dnia 11 lipca 2000 r. w Lomé, Togo).

W przeciwieństwie do wyżej wskazanych organizacji, ASEAN i BIMSTEC nie zawarły klauzuli ograniczającej prawa państw członkowskich w przypadku naruszeń zaakceptowanych zobowiązań, natomiast BIMSTEC nie odniósł się w szczególności do wartości, takich jak: ochrona praw człowieka i zasady demokratyczne, w przyjętych dokumentach (Karta ASEAN, Deklaracja BIMSTEC, Karta BIMSTEC). Niemniej jednak państwa należące do BIMSTEC wyraziły chęć dążenia do utrzymania pokojowej i bezpiecznej koegzystencji, co zostało odzwierciedlone w Preambule art. 3 pkt a Deklaracji BIMSTEC oraz Preambule art. 1 pkt 7 Karty BIMSTEC. W dokumentach zadeklarowano również wsparcie idei wolności i pokoju dla zbudowania stabilności regionalnej oraz przyspieszenia wzrostu gospodarczego służącego polepszeniu dobrobytu społeczeństw (Preambuła Deklaracji BIMSTEC, Preambuła, pkt 1, 2, 5, 9, 11 Karty BIMSTEC).

³² Europejski organ sędziowski powołany w 1959 r. do rozpatrywania skarg na naruszenia praw zawartych w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r. oraz jej Protokołach dodatkowych. Siedziba znajduje się w Strasburgu, ETPC, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/europejski-trybunal-praw-czlowieka> (dostęp: 3.01.2026).

³³ Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka działa od 1979 r. w Kostaryce i rozpatruje naruszenia praw człowieka zawartych w Amerykańskiej Konwencji praw człowieka uchwalonej w 1969 r., <https://www.corteidh.or.cr/historia.cfm?lang=en> (dostęp: 3.01.2026).

³⁴ Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów został powołany w 1998 r. zgodnie z art. 1 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów z dnia 21 czerwca 1981 r. z Nairobi; siedziba znajduje się w Ouagadougou, Burkina Faso, <https://www.african-court.org/wpafc/> (dostęp: 3.01.2026). A. Dąbrowska, *Historia powstania regionalnych trybunałów praw człowieka*, „Studia Prawa Publicznego” 2022, nr 1(37), s. 140.

³⁵ *Ibidem*, s. 125, 126, 131.

3. Mjanma – znaczenie geopolityczne

Republikę Związku Mjanmy należącą zarówno do ASEAN, jak i BIMSTEC nazwano „złotymi wrotami”³⁶ do państw Azji Południowej i Południowo-Wschodniej ze względu na swoje położenie geograficzne. Mjanma od strony południowej leży nad Zatoką Bengalską i Morzem Andamańskim, a od strony lądu graniczy z Bangladeszem, Indiami, Chinami, Laosem i Tajlandią. Stanowi tym samym pomost pomiędzy Azją Południowo-Wschodnią a Azją Południową, wykorzystywany we współpracy gospodarczej przez państwa sąsiadujące, np. przy budowie tras lądowych, umożliwiających transport towarów krótszą drogą niż szlaki morskie. Tego rodzaju korzystnymi inwestycjami były zainteresowane państwa członkowskie ASEAN i BIMSTEC³⁷, które pomimo toczącej się birmańskiej wojny domowej zagrażającej bezpieczeństwu regionu wykorzystywały zasadę nieingerencji jako pretekst, by nie zabierać głosu w sprawie poważnych nadużyć praw człowieka i móc dalej prowadzić intratne interesy w Mjanmie³⁸.

Dla ASEAN Mjanma z bogatym kapitałem ludzkim (około 55 milionów ludzi)³⁹, posiadająca różnorodne złoża naturalne, takie jak: ropa naftowa, gaz ziemny, nikiel i cyna⁴⁰, została uznana za atrakcyjnego partnera do gospodarczej kooperacji, dlatego też w 1997 r. organizacja przyjęła to państwo jako dziewiątego członka stowarzyszenia. Warto zaznaczyć, iż propozycja członkostwa Mjanmy była szeroko dyskutowana w rozmowach pomiędzy przedstawicielami ASEAN i Unii Europejskiej (UE) w latach 90. XX w., wówczas gdy przestrzeganie praw człowieka i proces demokratyzacji, czego domagała się strona europejska, miały być warunkiem partnerskiej współpracy. Jednak państwa azjatyckie sprzeciwiały się takiemu wymogowi, uznając, że narusza on ich suwerenność. Stanowisko ASEAN zostało odzwierciedlone w stwierdzeniu premiera Singapuru Goh Chok Tonga: „Nie zamierzamy zmieniać świata i naszych sąsiadów. Nie wierzymy w to. Kultura ASEAN polega na tym,

³⁶ K.K. Hlang, *Myanmar as a Golden Gateway between the Bay of Bengal and the Heartland of Asia* [w:] *Twenty years of BIMSTEC. Promoting Regional Cooperation and Integration in the Bay of Bengal Region*, ed. P. De, Routledge, New York 2020, s. 148–149. Ko Ko Hlang użył tego terminu w odniesieniu do Mjanmy, opierając się na koncepcie analityka Saula B. Cohena – rozróżniania państw będących „wrotami” lub „strefami kryzysu” w zależności od stopnia niestabilności wewnętrznej.

³⁷ *Ibidem*, s. 141–143.

³⁸ Konflikt zbrojny pomiędzy grupami etnicznymi a władzami Mjanmy trwał od 1948 r., czyli od roku, kiedy Mjanma ogłosiła niepodległość; A. McKenna, *Myanmar Civil War*, <https://www.britannica.com/event/Myanmar-Civil-War> (dostęp: 11.08.2025).

³⁹ Dane z 2024 r., Myanmar Population (LIVE), https://www.worldometers.info/world-population/myanmar-population/#google_vignette (dostęp: 1.03.2025).

⁴⁰ Country Strategy Note: Myanmar, https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/nrgi_myanmar-strategy_20160629.pdf (dostęp: 1.03.2025).

że nie ingerujemy”⁴¹. Dlatego też, pomimo poważnych naruszeń praw człowieka popełnionych przez funkcjonariuszy władz birmańskich (pogromy Rohingjów, stosowanie represji i aresztów wobec politycznych oponentów, m.in. wobec najbardziej rozpoznawanej birmańskiej opozycjonistki na świecie, laureatki Pokojowej Nagrody Nobla – Aung San Suu Kyi), zwyciężyła zasada nieingerencji nad deklarowaną przez tę organizację zasadą ochrony praw i wolności jednostki. Wyjaśnieniem tego postępowania może być fakt, iż każde z państw ASEAN, oprócz Tajlandii, doświadczyło skutków kolonizacji, w związku z tym kwestia suwerenności była traktowana przez ich przedstawicieli jako niezwykle istotna⁴².

W efekcie organizacja uznała, iż poprzez nawiązanie współpracy z rządem birmańskim, m.in. w obszarach ekonomicznym, bezpieczeństwa i społecznym, junta będzie finalnie zmuszona zaakceptować zarówno kodeks postępowania, jak i wartości obowiązujące w stowarzyszeniu. Z uwagi na te argumenty państwa ASEAN przyjęły wobec Mjanmy strategię tzw. „konstruktywnego podejścia”, w ramach której przedstawiciele organizacji, stosując cichą dyplomację, z jednej strony nakłaniali rząd birmański do większego rozwoju państwa i zaangażowania w regionie, z drugiej strony – zapobiegali dyskryminacji członków reżimu⁴³ w środowisku międzynarodowym. Przytoczone stanowisko ASEAN spowodowało, że przez kolejne lata następowała intensyfikacja kontaktów handlowych pomiędzy Mjanmą a państwami stowarzyszonymi, a dzięki uczestnictwu birmańskich przedsięwzięć w strefach wolnego handlu junta zyskała możliwość prowadzenia interesów z nowymi partnerami, do których należały: Chiny, Indie, Australia, Japonia i Nowa Zelandia⁴⁴.

Trzeba też nadmienić, iż polityka „konstruktywnego podejścia” wpisywała się w charakterystykę działań ASEAN zwanych jako *ASEAN way* opartych przede wszystkim na szukaniu konsensusu w rozwiązywaniu problemów na drodze dyplomacji. Fundamentem takiej postawy pozostawała zasada nieingerowania w wewnętrzne sprawy państw członkowskich⁴⁵. W sytuacji konfliktu zbrojnego w Mjanmie, gdzie doszło do poważnych naruszeń praw człowieka i załamania się systemu państwa prawa⁴⁶, zasady wyrażone w dokumentach stowarzyszenia wywo-

⁴¹ N.A. De Flers, *The Importance of...*, s. 3, 5. Premier Singapuru, Goh Chok Tong pełnił swoją funkcję w latach 1990–2004, Mr Goh Chok Tong, <https://www.pmo.gov.sg/about-us/past-prime-ministers/mr-goh-chok-tong/> (dostęp: 20.10.2025).

⁴² T. Gunawan, *Between Principles and Actions: ASEAN and Indonesia in Dealing With The Political Crisis In Myanmar*, „Global & Strategis” 2024, vol. 18(1), s. 85–87, 89, 91.

⁴³ N.A. De Flers, *The Importance of...*, s. 5.

⁴⁴ F. Hongwei, *ASEAN's 'Constructive Engagement' Policy toward Myanmar*, „China International Studies” March/April 2012, s. 55–57.

⁴⁵ A. Glas, *Practicing Peace: Conflict Management in Southeast Asia and South America*, Oxford University Press, New York 2022, s. 16, 17.

⁴⁶ W czasie 58. sesji Rady Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych (24.02–4.04.2025 r.) Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka Volker Türk okre-

łyły kolizje prawne, które w praktyce stosowanej przez ASEAN rozwiązywane były zgodnie z formułą „ważenia i balansowania zasad (...), tj. zadecydowania, że w danym przypadku jedna zasada (...) może ustąpić innej w danej sytuacji ważniejszej”⁴⁷. Rezultatem tych działań było stopniowe legitymizowanie władz birmańskich przez państwa członkowskie organizacji, pomimo dramatycznej sytuacji w obszarze ochrony praw człowieka w Mjanmie⁴⁸.

Korzystnym położeniem Mjanmy zainteresowane były także państwa należące do organizacji BIMSTEC⁴⁹. Dla członków tej struktury – Indii i Tajlandii Mjanma łącząca oba te państwa okazała się niezbędnym partnerem dla prowadzenia trójstronnych inwestycji infrastrukturalnych. W związku z tym rządy tych państw zaangażowały się w budowę birmańskich dróg szerokopasmowych mających umożliwić lepszy transport lądowy. Przedsięwzięcia te miały na celu zwiększenie rozwoju ekonomicznego regionu i zostały wpisane w zagraniczną politykę rozwojową Indii o nazwie „Patrzenie na Wschód” (Look East) oraz Tajlandii – „Patrzenie na Zachód” (Look West). Przykładem takiej trójstronnej współpracy został projekt pierwszego lądowego połączenia pomiędzy Indiami a Azją Południowo-Wschodnią, czyli budowa autostrady India–Myanmar–Thailand (IMT) Trilateral Highway prowadzącej od indyjskiego miasta Moreh przez Mjanmę do tajlandzkiego Mae Sot⁵⁰. Inwestycję rozpoczęto w 2001 r., lecz w związku z niestabilną sytuacją polityczną w Mjanmie całość nie została zrealizowana do końca 2024 r. Przyczyną opóźnień były także problemy z dalszym finansowaniem oraz opieszałość birmańskiej biurokracji⁵¹. Wstrzymano również realizację wielomodułowego projektu transportowego Kaladan, który w swoim założeniu miał zapewnić połączenie wodno-lądowe ze wschodnich portów Indii do Mjanmy. I w tym przypadku, o ile ukończone zostały prace w porcie w Sittwe, a także w terminalu rzeczny w Paletwie po stronie Mjanmy, o tyle na finał robót wciąż oczekiwała autostrada z Paletwy do Zorinpui. W grudniu 2024 r. rząd Indii w celu przyspieszenia wykonania projektu porozumiał

ślił konflikt w Mjanmie jako jeden z najgorszych toczących się konfliktów zbrojnych na świecie, *UN rights chief concerned over escalating violence in Myanmar's Rakhine*, „Kuwait News Agency”, 28.02.2025, <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=3221160&language=en> (dostęp: 3.03.2025).

⁴⁷ A. Kalisz, *Rozwiązywanie kolizji norm i zasad w kontekście praw człowieka. Uwagi teoretyczno-prawne [w:] Wolność wypowiedzi versus wolność religijna. Studium z zakresu prawa konstytucyjnego, karnego i cywilnego*, red. A. Bilgorajski, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 6.

⁴⁸ F. Hongwei, *ASEAN's 'Constructive...*, s. 57.

⁴⁹ Mjanma należy do BIMSTEC od 1997 r., <https://bimstec.org> (dostęp: 20.02.2025).

⁵⁰ K.K. Hlang, *Myanmar...*, s. 143.

⁵¹ S. Bhowmick, *Trilateral highway is the road to regional economic connectivity*, „East Asia Forum”, 7.08.2024, <https://eastasiaforum.org/2024/08/07/trilateral-highway-is-the-road-to-regional-economic-connectivity/> (dostęp: 20.02.2025).

się w sprawie kontynuowania inwestycji zarówno z juntą wojskową, jak i działającą na tym terenie partyzantką Arakan Army⁵².

Czas pokaże, czy te rozmowy przyniosą upragnione rezultaty, natomiast już teraz okazało się, iż dla Indii i Tajlandii⁵³ stan wojny domowej oraz długoletnie łamanie praw człowieka przez juntę birmańską nie stanowiły bariery dla prowadzenia działań biznesowych z kolejnymi rządami w Mjanmie. Mając na uwadze fakt, iż dla władz indyjskich polityka „Patrzenia na Wschód” wynikała z potrzeby równoważenia wpływów chińskich w Azji, natomiast dla rządu tajskiego inwestycje na Zachodzie łączyły się z politycznym projektem budowania potęgi Tajlandii w regionie⁵⁴, warto podkreślić, że relacje biznesowe z Mjanmą odgrywały istotną rolę w polityce zagranicznej obu państw. Jednakże ze względu na te uwarunkowanie zasada nieingerencji jako wyznacznik współpracy międzynarodowej w BIMSTEC stanowiła wygodny pretekst dla prowadzenia lukratywnych interesów z juntą przez oba państwa.

4. Reakcja po puczu z 2021 r.

Birmański *coup d'état* z 1 lutego 2021 r. spowodował reakcje społeczności międzynarodowej, w tym organizacji regionalnych – ASEAN i BIMSTEC. Nielegalne przejęcie władzy było przyczyną wykluczenia generała M.A. Hlanga z oficjalnych spotkań ASEAN, jednakże pomimo tego obie organizacje nie zdobyły się na nałożenie bardziej restrykcyjnych i dotkliwych ograniczeń na reżim birmański i w rezultacie współpracowały z juntą zgodnie z brytyjską maksymą: „wszystko po staremu” – *business as usual*.

Gdy w wyniku puczu demokratycznie wybrany rząd Aung San Suu Kyi⁵⁵ utracił władzę, przeciwnicy junty rozpoczęli masowe demonstracje antyrządowe. W okresie

⁵² R. Bhattacharyya, *India – Myanmar: Why Kaladan transit project could resume soon*, „The Week”, 1.12.2024, <https://www.theweek.in/theweek/current/2024/11/23/india-myanmar-kaladan-multi-modal-transit-project.html> (dostęp: 20.02.2025).

⁵³ Projekt Kaladan jest w budowie i ma zostać ukończony w 2027 r. *Kaladan project between India, Myanmar to be operational by 2027*, „The Guardian”, 9.07.2025, <https://ippmedia.com/the-guardian/news/world/read/kaladan-project-between-india-myanmar-to-be-operational-by-2027-2025-07-09-105206> (dostęp: 2.11.2025). Budowa IMT Trilateral Highway trwa, pomimo trudności spowodowanych sytuacją wewnętrzną w Mjanmie; M.J. Woof, *Triple nation Asian highway for India, Myanmar, Thailand*, „Global Highways”, 24.10.2025, <https://www.globalhighways.com/news/triple-nation-asian-highway-india-myanmar-thailand> (dostęp: 2.11.2025).

⁵⁴ P. Busbarat, *Thailand's Foreign Policy: The Struggle for Regional Leadership in Southeast Asia* [w:] B.Ch. Guan Teh, *Globalization, Development and Security in Asia*, vol. 1: *Foreign Policy and Security in an Asian Century: Threats, Strategies and Policy Choices*, World Scientific, New Jersey 2014, s. 136, 137.

⁵⁵ Aung San Suu Kyi – opozycjonistka junty wojskowej w Mjanmie, założycielka Narodowej Ligi na rzecz Demokracji, Aung San Suu Kyi, <https://www.europarl.europa.eu/sakharovprize/pl/aung-san-suu-kyi-1990-myanmar/products-details/20200330CAN54165> (dostęp: 5.03.2025).

dwóch miesięcy w wyniku starć z armią birmańską zginęło ponad 600 osób. Intensyfikacja konfliktu zbrojnego doprowadziła do kryzysu humanitarnego, który wywołał falę migracji ludności uciekającej przed terrorem⁵⁶. W pierwszych tygodniach po puczu państwa Grupy G-7⁵⁷ i Quad⁵⁸ potępiły zamach stanu, a Unia Europejska wraz z Kanadą, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi nałożyły sankcje indywidualne na wysoko postawionych przedstawicieli junty wojskowej oraz korporacyjne – na przedsiębiorstwa służące interesom birmańskiej armii. Ograniczenia dotyczyły przede wszystkim embarga na broń, amunicję i sprzęt wojskowy⁵⁹, natomiast w amerykańskim akcie prawnym Burma Sanctions Regulations z dnia 11 lutego 2021 r. ujęto również cały sektor ekonomiczny (Code of Federal Regulations, eCFR Title 31 Subtitle B Chapter V Part 525). Amerykańskie sankcje dotyczyły także przemysłu naftowego (restrykcjami objęto przedsiębiorstwo zajmujące się wydobywaniem ropy i gazu – Myanma Oil and Gas Enterprise), sektora technologicznego, a także przemysłu drzewnego, tytoniowego, alkoholowego i kamieni szlachetnych⁶⁰. W sytuacji intensyfikacji konfliktu zbrojnego w Mjanmie ASEAN wystosował komunikat do junty nawołujący do normalizacji sytuacji w państwie na zasadach zawartych w Karcie ASEAN, takich jak: respektowanie zasad demokracji i praworządności oraz ochrony praw człowieka⁶¹. W kwietniu 2021 r. na spotkaniu przywódców ASEAN w Dżakarcie uchwalono specjalny plan pokojowy dla Mjanmy składający się z pięciu punktów, w których zaapelowano o natychmiastowe zaprzestanie przemocy, rozpoczęcie rozmów pokojowych, przyjęcie pomocy

⁵⁶ A. Connelly, S. Loong, *Conflict in Myanmar...*, s. 140.

⁵⁷ Grupa państw G7, czyli siedem najbardziej rozwiniętych gospodarek świata i dojrzałych demokracji: USA, Japonia, Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Kanada, G-7, https://agriculture.ec.europa.eu/international/international-cooperation/international-organisations/g7_pl (dostęp: 8.09.2025).

⁵⁸ Grupa państw Quad, czyli Quadrilateral Security Dialogue (Czterostronny Dialog Bezpieczeństwa), państwa należące do Quad to: USA, Japonia, Indie, Australia, QUAD; czterostronny dialog bezpieczeństwa, <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/462> (dostęp: 8.09.2025).

⁵⁹ Unia Europejska utrzymuje wobec Mjanmy embargo na broń, amunicję i sprzęt wojskowy od 1996 r.; EU arms embargo on Myanmar (Burma), https://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/myanmar (dostęp: 23.10.2025).

⁶⁰ K. Fardelmann, S. Nattrass, S. Gollish, *New sanctions and export restrictions imposed targeting Burma*, Norton Rose Fulbright, 26.04.2021, <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/ac28ff93/new-sanctions-and-export-restrictions-imposed-targeting-burma> (dostęp: 3.01.2026).

⁶¹ A. Connelly, S. Loong, *Conflict in Myanmar...*, s. 151. Ponadto: ASEAN Chairman's Statement on The Developments in The Republic of The Union of Myanmar, 1.02.2021, <https://asean.org/asean-chairmans-statement-on-the-developments-in-the-republic-of-the-union-of-myanmar-2/> (dostęp: 6.03.2025).

humanitarnej oraz akceptację wizyty specjalnego wysłannika ASEAN w roli mediatora między stronami konfliktu⁶².

Jednakże pomimo początkowych uzgodnień z generałem M.A. Hlangiem junta nie wprowadziła w życie powyższego planu pokojowego, w tym – nie zgodziła się na wizytę Erywana Yusofa, dyplomaty wskazanego przez ASEAN jako specjalnego wysłannika do Mjanmy. Odrzucenie wszystkich pięciu punktów planu pokojowego przez przedstawicieli władz birmańskich wpłynęło na decyzję organizacji o wykluczeniu wysokiej rangi członków junty ze spotkań międzyrządowych. W konsekwencji tych działań na sesję zapraszano wyłącznie przedstawicieli birmańskiej służby cywilnej. Taka sytuacja dotyczyła m.in. spotkania z udziałem ministrów spraw zagranicznych ASEAN w styczniu 2022 r., na które nie otrzymał zaproszenia minister spraw zagranicznych Mjanmy Wunna Maung Lwin, natomiast z posiedzenia ministrów obrony w rozszerzonym składzie o gości spoza ASEAN (the ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus) został wyłączony minister obrony Mjanmy Mya Tun Oo. Precedens ten był kontynuowany w kolejnym – 2023 r., kiedy to Indonezja przejęła przewodnictwo w stowarzyszeniu⁶³, choć przedstawiciele reżimu zgodzili się na wizyty reprezentantów ASEAN⁶⁴.

Ograniczenia wobec liderów junty spowodowane były represjami wobec opozycjonistów (w tym Suu Kyi, którą skazano na 27 lat kary pozbawienia wolności⁶⁵) oraz brakiem skutecznych działań na rzecz osiągnięcia pokoju. Organizacja nie zdobyła się jednak na zastosowanie poważniejszych sankcji, które zablokowałyby przedsiębiorstwom i instytucjom możliwość wspierania finansowo władz Mjanmy. A o takie właśnie ograniczenia apelowały organizacje pozarządowe domagające się także wykluczenia reprezentantów junty ze spotkań organizacji⁶⁶. Do tego stanu rzeczy przyczynił się fakt, iż w kwestii podjęcia bardziej restrykcyjnych decyzji państwa członkowskie podzieliły się na dwa obozy: Indonezja wraz z Brunei, Malezją, Filipinami i Singapurem opowiadały się za przyjęciem bardziej stanowczej polityki

⁶² Plan pokojowy „Five-Point Consensus”, 24.04.2021 r., <https://asean.org/wp-content/uploads/Chairmans-Statement-on-ALM-Five-Point-Consensus-24-April-2021-FINAL-a-1.pdf> (dostęp: 6.03.2025).

⁶³ A. Connelly, M. Michaels, *Disparate Diplomacy: Managing the Post-coup Myanmar Conflict* [w:] *Asia-Pacific Regional Security Assessment*, The International Institute for Strategic Studies, London 2024, s. 99.

⁶⁴ N. Ganesan, *Policy Responses of the ASEAN States towards the Myanmar Military Coup*, „Hiroshima Peace Institute” 2024, vol. 11, s. 100, 101.

⁶⁵ *Myanmar's Aung San Suu Kyi moved to house arrest amid heatwave*, „Aljazeera”, 17.04.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/17/myanmars-aung-san-suu-kyi-moved-to-house-arrest-amid-heatwave> (dostęp: 11.03.2025).

⁶⁶ I. Naing, *Laos ASEAN summit to focus on Myanmar crisis*, „VOANews”, 7.10.2024, <https://www.voanews.com/a/laos-asean-summit-to-focus-on-myanmar-crisis/7813461.html> (dostęp: 24.10.2025).

wobec reżimu, natomiast Tajlandia, Kambodża, Laos i Wietnam popierały mniej rygorystyczną opcję⁶⁷.

W październiku 2024 r. sytuacja się zmieniła, gdyż po raz pierwszy od birmańskiego zamachu stanu na szczyt ASEAN odbywający się w Wientiane (Laos) został zaproszony wysoki rangą przedstawiciel junty. Odnosząc się do tej sprawy, reprezentanci organizacji tłumaczyli się w mediach, że zaproszenie nie zostało skierowane personalnie do generała M.A. Hlanga. Trzeba jednak przyznać, że zgodzono się na przyjazd bliskiego współpracownika lidera junty – Aung Kyaw Moe, który pełnił funkcję stałego sekretarza Ministerstwa Spraw Zagranicznych Mjanmy. W trakcie szczytu birmański dyplomata nie odniósł się do spraw związanych z realizacją planu pokojowego z 2021 r. i zakończenia konfliktu zbrojnego, podkreślił jedynie korzyści z pomocy humanitarnej, jaką Mjanma otrzymała od ONZ⁶⁸. Zaproszenie Aung Kyaw Moe prawdopodobnie wynikało z nadziei na nakłonienie zwaśnionych stron do rozmów pokojowych. Uzasadnieniem tego stanowiska miałyby być wcześniejsze spotkania przywódców państw ASEAN, przedstawicieli ONZ i UE w Indonezji z reprezentantami birmańskich grup partyzanckich⁶⁹.

Należy też dodać, że pomimo trzyletniego wykluczania liderów junty ze spotkań organizacji urzędnicy niższego szczebla władz birmańskich regularnie brali udział w stałych spotkaniach ASEAN, takich jak konferencje wojskowych sił powietrznych oraz morskich. W tym obszarze wyjątkiem okazało się spotkanie z 2023 r., które zostało zbojkotowane przez wojskowych i dyplomatów z Singapuru, Indonezji, Malezji i Filipin. Przedstawiciele tych państw ogłosili, iż nie będą uczestniczyli na wspólnym forum wraz z birmańskimi dowódcami odpowiedzialnymi za bombardowanie cywili. Jednakże ten protest okazał się jedynie pojedynczym incydentem, gdyż kolejne konferencje odbyły się już przy pełnym składzie. Przywrócenie spotkań z liderami junty nie spowodowało przyspieszenia wprowadzenia w życie ustaleń dotyczących planu pokojowego. W związku z tym faktem pozarządowa organizacja Human Rights Watch (dalej: HRW), oceniając działania ASEAN, uznała, iż organizacja powinna „skoncentrować się na ochronie praw człowieka, a nie wspieraniu junty w utrzymaniu się u władzy”⁷⁰, natomiast analitycy sytuacji

⁶⁷ A. Connelly, M. Michaels, *Disparate Diplomacy...*, s. 100.

⁶⁸ *ASEAN calls for peace in Myanmar as junta official joins summit*, „Kyodo News”, 9.10.2024, <https://english.kyodonews.net/news/2024/10/e392b9ac9687-asean-summit-to-discuss-myanmar-south-china-sea.html> (dostęp: 4.03.2025).

⁶⁹ S. Naing, P. McPherson, *Indonesia hosts international meeting on Myanmar with UN, junta rivals, sources say*, „Reuters”, 4.10.2024, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/indonesia-hosts-international-meeting-myanmar-with-un-junta-rivals-sources-say-2024-10-04/> (dostęp: 24.10.2025).

⁷⁰ *Myanmar: ASEAN's Failed '5-Point Consensus' a year On*, Human Rights Watch, 22.04.2022, <https://www.hrw.org/news/2022/04/22/myanmar-aseans-failed-5-point-consensus-year> (dostęp: 11.03.2025).

politycznej w Mjanmie określili je jako rutynowe i ślepe wobec rażących naruszeń praw człowieka, których dopuścili się przedstawiciele reżimu birmańskiego⁷¹.

W styczniu 2024 r. przedstawiciele junty wystąpili z własną propozycją pokojową, która w całości omijała pięciopunktowe uzgodnienia z 2021 r. Koncept został przedstawiony w trakcie spotkania ze specjalnym wysłannikiem ASEAN Alounkeo Kittikhouną. Plan junty koncentrował się tylko na możliwości odbudowy potencjału państwa po kryzysie związanym z pandemią COVID-19 trwającą w latach 2019–2022 i zorganizowaniem wyborów parlamentarnych w 2025 r. po zakończeniu stanu nadzwyczajnego obowiązującego w Mjanmie⁷². Do planu odniósł się Sekretarz Generalny ONZ António Guterres, ostrzegając juntę, iż organizowanie głosowania w sytuacji, kiedy 20 milionów Birmańczyków potrzebowało natychmiastowej pomocy humanitarnej, zagrażało uczciwości i wolności wyborów⁷³. Zdanie w sprawie wyraził także nowy przewodniczący ASEAN, malajski Minister Spraw Zagranicznych Mohamed Hasan, który podczas rozmowy z rządem birmańskim zauważył, iż priorytetem powinny się stać rozmowy rozjemcze ze stronami konfliktu, a nie wybory parlamentarne. Mohamed Hasan zapowiedział również wizytę dyplomaty Othmana Hashima w Mjanmie w 2025 r. jako specjalnego wysłannika ASEAN z misją przekonania junty do realizacji postanowień planu pokojowego z 2021 r.⁷⁴

Pogłębiający się kryzys humanitarny związany z przewrotem wojskowym w Mjanmie stanowił także zagrożenie dla bezpieczeństwa państw stowarzyszonych w BIMSTEC. Dotyczyło to nie tylko inwestycji gospodarczych, ale i problemów wynikających z występowania transgranicznej przestępczości oraz fali uchodźczej grup Rohingjów uciekających przed pogromami do sąsiedniego Bangladeszu⁷⁵. Pomimo rosnącego ryzyka dla prowadzenia inwestycji oraz braku stabilizacji na przygranicznych terenach *coup d'état* z 2021 r. nie został potępiony przez przedstawicieli BIMSTEC, a państwa stowarzyszone w tej organizacji nie ograniczyły

⁷¹ D.S. Mathieson, *ASEAN as deflector shield for wider world failure on Myanmar*, „Asia Times”, 22.09.2024, <https://asiatimes.com/2024/10/asean-as-deflector-shield-for-wider-world-failure-on-myanmar/#> (dostęp: 11.03.2025).

⁷² *ASEAN special envoy meets Myanmar junta chief*, „Reuters”, 11.01.2024, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/asean-special-envoy-meets-myanmar-junta-chief-2024-01-11/> (dostęp: 3.03.2025).

⁷³ V. Mishra, *Myanmar: UN chief urges return to civilian rule as crisis worsens*, „UN News”, 30.01.2025, <https://news.un.org/en/story/2025/01/1159641> (dostęp: 12.03.2025).

⁷⁴ D. Azhar, *ASEAN tells Myanmar junta peace, not election, is priority*, „Reuters”, 19.01.2025, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/malaysia-takes-asean-mantle-tempers-expectations-myanmar-south-china-sea-2025-01-18/> (dostęp: 12.03.2025).

⁷⁵ A. Hazra, *Could BIMSTEC be the answer to the Myanmar question?*, „The Interpreter”, 25.07.2024, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/could-bimstec-be-answer-myanmar-question> (dostęp: 12.03.2025).

współpracy z reprezentantami junty. Zmianę władzy w Mjanmie skomentował jedynie Minister Spraw Zagranicznych Sri Lanki Jayanath Colombage pełniący też rolę przewodniczącego BIMSTEC, który dyplomatycznie stwierdził: „To nie znaczy, że zaakceptowaliśmy rząd wojskowy Mjanmy. My nie zajęliśmy stanowiska w tej sprawie”⁷⁶. W praktyce podejście to wyrażało się w traktowaniu przedstawicieli junty jako oficjalnych reprezentantów państwa w trakcie periodycznych spotkań organizacji. Przykładowo, w jednym z nich brał udział minister ds. współpracy międzynarodowej junty Ko Ko Hlang, zaledwie miesiąc po puczu wojskowym. W kwietniu 2021 r., w trakcie konferencji ministrów zagranicznych, w której również uczestniczył wyżej wymieniony przedstawiciel junty, nie poruszono sprawy zagrożenia bezpieczeństwa regionu w związku z dramatycznymi wydarzeniami w Mjanmie⁷⁷. Spotkania miały charakter tematyczny i planowany, dotyczyły m.in. spraw, takich jak zorganizowane przez gospodarzy w Mjanmie warsztaty robocze związane z rolnictwem⁷⁸. Przedstawiciele junty brali też udział w oficjalnych wydarzeniach organizacji, czego przykładem stała się wizyta birmańskiego ministra spraw zagranicznych H.E. Wunna Maung Lwina w Piątym Szczycie BIMSTEC w 2022 r., na którym zatwierdzono Kartę stowarzyszenia określającą jego strukturalne i prawne ramy⁷⁹.

Reprezentanci BIMSTEC wizytowali również Mjanmę, w której pod koniec lipca 2024 r. zorganizowano czwarte spotkanie ministrów ds. bezpieczeństwa. W trakcie spotkania Sekretarz Generalny BIMSTEC H.E. Indra Mani Pandey z birmańskim admirałem marynarki wojennej Moe Aungiem omawiał sprawy związane z bezpieczeństwem militarnym regionu, a także kwestie dotyczące bezpieczeństwa żywności, które były dyskutowane z ministrem rolnictwa Min Naungiem⁸⁰. Do aranżacji wizyty odniosła się organizacja pozarządowa Defend Myanmar Democracy działająca na rzecz demokracji w Mjanmie, która skrytykowała wybór miejsca spotkania, twierdząc, że bezpośredni kontakt Sekretarza Generalnego z generałem M.A. Hlangiem sankcjonuje działania junty wojskowej winnej poważnych naruszeń

⁷⁶ *Sri Lanka invites Myanmar's incumbent FM denies endorsing coup*, „Aljazeera”, 11.03.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/11/sri-lanka-invites-myanmars-incumbent-fm-denies-endorsing-coup> (dostęp: 9.09.2025).

⁷⁷ Joint Statement of the Seventeenth BIMSTEC Ministerial Meeting, 1.04.2021 r., BIMSTEC meeting (convened virtually) in Colombo, Sri Lanka, [https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1697873389_17th%20MM%20Joint%20Statement%20\(1\).PDF](https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1697873389_17th%20MM%20Joint%20Statement%20(1).PDF) (dostęp: 11.03.2025).

⁷⁸ „BIMSTEC e-Newsletter” October December 2021, vol. 88, issue 4, s. 9, https://bimstec.org/images/enewsletter_pdf_file/1696655939_BIMSTEC%20Newsletter_Oct-Dec%202021%20Issue.pdf (dostęp: 17.03.2025).

⁷⁹ *BIMSTEC Leaders sign and adopt the BIMSTEC Charter during the Fifth Summit on 30 March 2022, at Colombo, Sri Lanka*, <https://bimstec.org/event/56/bimstec-leaders-sign-and-adopt-the-bimstec-charter-during-the-fifth-summit-on-30-march-2022> (dostęp: 17.03.2025).

⁸⁰ BIMSTEC – sekretariat, notatka prasowa, 31.07.2024, https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1722418483_Press%20Release_Secretary%20General%20of%20BIMSTEC%20Visits%20Myanmar_20240731.pdf (dostęp: 19.03.2025).

praw człowieka, takich jak: ludobójstwo, zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości⁸¹. Pogląd ten podzieliła międzynarodowa organizacja pozarządowa HRW, stwierdzając, iż po zamachu stanu z lutego 2021 r. nowa władza birmańska była odpowiedzialna za „wepchnięcie kraju w jeszcze większą katastrofę humanitarną w obszarze praw człowieka”. Systematyczne ataki militarne na ludność cywilną oraz inne poważne naruszenia praw człowieka, m.in. arbitralne aresztowania, tortury i pozasądowe zabójstwa, zostały uznane przez HRW za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości⁸². Przedstawiciel Defend Myanmar Democracy przypomniał także, iż BIMSTEC powstał jako organizacja mająca wspomagać rozwój gospodarczy i poprawę standardów życia w regionie, a sytuacja, w której stowarzyszenie wspierało juntę, można zinterpretować jako zdradę narodu birmańskiego oraz zasad sprawiedliwej i demokratycznej współpracy⁸³. Pomimo faktu, że działania reżimu birmańskiego stanowiły źródło rosnącego zagrożenia dla bezpieczeństwa państw członkowskich w wielu obszarach współpracy, przedstawiciele BIMSTEC unikali krytyki działań junty, obawiając się, że ich opinia może być odebrana przez państwa stowarzyszone jako sprzeczna z zasadą nieingerencji⁸⁴.

Szósty Szczyt BIMSTEC, który odbył się w dniach 2–4 kwietnia 2025 r. w Bangkoku (Tajlandia) był znamienny w kontekście akceptacji rządów junty przez państwa regionu, gdyż uczestniczył w nim generał M.A. Hlang w roli przywódcy Mjanmy. Zaproszenie lidera reżimu birmańskiego, na którego państwa zachodnie nałożyły sankcje i wobec którego Prokurator Międzynarodowego Trybunału Karnego (dalej: MTK) złożył wniosek o wydanie nakazu aresztowania w związku z podejrzeniem o udział w zbrodniach przeciwko ludzkości na społeczności Rohingjów, stało się przedmiotem krytyki dysydentów⁸⁵. Do słów aktywistów działających na rzecz demokracji w Mjanmie odniósł się Nikorndej Balankura, rzecznik tajlandzkiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, twierdząc, iż zaproszenie wszystkich przedstawicieli państw członkowskich na szczyt organizacji było obowiązkiem organiza-

⁸¹ *Defend Myanmar Democracy condemns BIMSTEC handing regional security leadership to military junta amidst Secretary General's week-long visit*, 26.07.2024, <https://progressivevoicemyanmar.org/2024/07/26/defend-myanmar-democracy-condemns-bimstec-handing-regional-security-leadership-to-military-junta-amidst-secretary-generals-week-long-visit/> (dostęp: 19.03.2025).

⁸² Human Rights Watch, *World Report 2024, Events of 2023*, s. 441–448, https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/01/World%20Report%202024%20LOWRES%20WEBSPREADS_0.pdf (dostęp: 20.03.2025).

⁸³ *Thailand's reported invitation to Min Aung Hlang for BIMSTEC must be revoked*, 25.03.2025, <https://progressivevoicemyanmar.org/2025/03/25/thailands-reported-invitation-to-min-aung-hlang-for-bimstec-must-be-revoked/> (dostęp: 28.03.2025).

⁸⁴ A. Ranjan, *The BIMSTEC Summit in Bangkok: Potential and Challenges*, 11.04.2025, <https://www.isas.nus.edu.sg/papers/the-bimstec-summit-in-bangkok-potential-and-challenges/> (dostęp: 29.10.2025).

⁸⁵ V. Mishra, *Arrest warrant sought for Myanmar Commander – in – Chief for Rohingya crimes*, „UN NEWS”, 27.11.2024, <https://news.un.org/en/story/2024/11/1157536> (dostęp: 24.10.2025).

tora wynikającym z ustaleń zawartych w Karcie organizacji⁸⁶. Podczas konferencji odbywającej się w trakcie kwietniowego szczytu rzecznik w dyplomatyczny sposób podkreślił zasadę organizacji o nieangażowaniu się w wewnętrzne sprawy innych państw, co tylko udowodniło, że BIMSTEC tak jak ASEAN traktują zasadę nieingerencji w stosunkach z juntą generała M.A. Hlana jako uzasadnienie do niepodjęcia długotrwałych i dotkliwych sankcji wobec reżimu birmańskiego⁸⁷. Należy tu podkreślić, iż junta do swojego funkcjonowania potrzebuje: pieniędzy, broni i legitymizacji, dlatego też, aby osłabić jej możliwości, państwa powinny reagować bardziej radykalnie⁸⁸.

5. Podsumowanie

Zasada nieingerencji stanowiła normę w stosunkach międzynarodowych zaakceptowaną przez państwa członkowskie ONZ, która została ujęta w KNP z 1945 r. jako fundament wzajemnych relacji państw w porządku międzynarodowym ustanowionym po II wojnie światowej. Państwa, zrzeszając się w organizacjach regionalnych, takich jak ASEAN i BIMSTEC, przyjęły szereg zasad, w tym tę dotyczącą nieingerowania w sprawy wewnętrzne innych państw. Norma ta wraz z zasadą suwerenności i integralności terytorialnej ma uniemożliwiać wpływ innych państw na politykę wewnętrzną państw członkowskich. Jednak, co należy podkreślić, w dokumentach założycielskich obie organizacje wyraziły także chęć wspierania innych wartości, takich jak: bezpieczeństwo, pokojowa koegzystencja państw i współpraca na rzecz rozwoju dobrobytu wśród społeczeństw regionu. Ponadto ASEAN promował również wartości oparte na praworządności, demokracji i ochronie praw człowieka.

Coup d'état z dnia 1 lutego 2021 r., na który państwa UE wraz z Kanadą, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi zareagowały nałożeniem sankcji z powodu nieuznania nielegalnego rządu generała M.A. Hlana, wywołał jedynie powściągliwe reakcje państw stowarzyszonych w ASEAN i BIMSTEC. Obie organizacje kontynuowały współpracę z Mjanmą, nie decydując się na wywarcie wyraźnej i dotkliwej presji na reżim birmański. Stanowisko to pozostało niezmiennie pomimo poważnych naruszeń praw człowieka popełnionych przez funkcjonariuszy junty, kryzysu

⁸⁶ *Myanmar's military junta chief joins Bangkok summit in rare trip abroad*, „Aljazeera”, 4.05.2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/4/4/myanmars-military-junta-chief-joins-bangkok-summit-in-rare-trip-abroad> (dostęp: 8.05.2025).

⁸⁷ *Thailand Hails BIMSTEC Summit Success, Six Key Agreements Secured*, „The Nation News”, 4.04.2025, <https://www.nationthailand.com/news/world/40048347> (dostęp: 8.05.2025).

⁸⁸ Wskutek działań singapurskiego rządu transfer środków finansowych związanych z zakupem broni dla junty zmalał o 90%. Raport Specjalnego Sprawozdawcy ONZ ds. sytuacji praw człowieka w Mjanmie z 20.10.2025, A/80/490, pkt 5, s. 3, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/myanmar/a-80-490-auv-en.pdf> (dostęp: 24.10.2025).

humanitarnego, który dotknął Birmańczyków, oraz zagrożenia bezpieczeństwa terenów przygranicznych spowodowanego przez falę migracji. Zasada nieingerencji stała się dominująca wobec innych deklarowanych wartości, stanowiąc pretekst dla reprezentantów ASEAN i BIMSTEC, by powstrzymać się od bardziej stanowczych kroków i nie narazić się na polityczne zarzuty o ingerowanie w wewnętrzne sprawy Mjanmy.

Po czterech latach od birmańskiego puczu stało się też jasne, że dotychczasowa taktyka niezauważania problemu, jaką zaprezentował BIMSTEC, i polityka „konstruktywnego podejścia” ASEAN wobec władz Mjanmy okazały się nieskuteczne. W rezultacie obie organizacje realizowały współpracę z juntą zgodnie z maksymą *business as usual*, dzięki której gospodarczo korzystały wszystkie zainteresowane strony. Finalnie także reprezentanci organizacji zaprosili liderów reżimu na oficjalne spotkania obu organizacji. W taki oto sposób dokonana się legitymizacja władz birmańskich na arenie międzynarodowej, czemu wyraźnie sprzeciwiały się organizacje pozarządowe działające na rzecz demokracji i ochrony praw człowieka. Przedstawiciele ASEAN i BIMSTEC pozostali jednak odporni na krytykę aktywistów, a dotkliwe sankcje wobec liderów junty wojskowej nie zostały wprowadzone aż do końca października 2025 r.

Źródła prawa

- Akt Założycielski Unii Afrykańskiej przyjęty dnia 11 lipca 2000 r. w Lomé, Togo, https://au.int/sites/default/files/pages/34873-file-constitutiveact_en.pdf (dostęp: 3.01.2026).
- Code of Federal Regulations (eCFR Title 31 Subtitle B Chapter V Part 525).
- Deklaracja założycielska BIMSTEC [wówczas BIST-EC] uchwalona dnia 6 czerwca 1997 r. w Bangkoku, w Tajlandii, [https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1705915065_Declaration%20on%20Economic%20Cooperation%20-%2006.06.1997%20\(Bangkok\).pdf](https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1705915065_Declaration%20on%20Economic%20Cooperation%20-%2006.06.1997%20(Bangkok).pdf) (dostęp: 29.07.2025)
- Karta ASEAN, przyjęta dnia 20 listopada 2007 r., <https://asean.org/wp-content/uploads/images/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf> (dostęp: 3.03.2025).
- Karta BIMSTEC zatwierdzona podczas piątego Szczytu BIMSTEC, dnia 30 marca 2022 r. w Kolombo na Sri Lance, https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1696679710_BIMSTEC%20Charter.pdf (dostęp: 29.07.2025).
- Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i Porozumienie ustanawiające Komisję Przygotowawczą Narodów Zjednoczonych (Dz. U. z 1947 r. Nr 23, poz. 90).
- Międzjamerykańska Karta Demokratyczna przyjęta dnia 11 września 2011 r. w Limie, Peru, https://www.oas.org/en/democratic-charter/pdf/demcharter_en.pdf (dostęp: 3.01.2026).
- Traktat o przyjaźni i współpracy w Azji Południowo-Wschodniej, przyjęty dnia 24 lutego 1976 r., https://www.icnl.org/wp-content/uploads/Transnational_1976Treaty-.pdf (dostęp: 3.03.2025).

Raporty, dokumenty

- BIMSTEC – sekretariat, notatka prasowa, 31.07.2024, https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1722418483_Press%20Release_Secretary%20General%20of%20BIMSTEC%20Visits%20Myanmar_20240731.pdf (dostęp: 19.03.2025).
- Burma Sanctions Regulations z dnia 11 lutego 2021 r., <https://www.swedishclub.com/uploads/2024/01/US-and-EUUK-Sanctions-on-MyanmarBurma-Sep-2023.pdf> (dostęp: 24.10.2025).
- Country Strategy Note: Myanmar, https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/nrgi_myanmar-strategy_20160629.pdf (dostęp: 1.03.2025).
- Czapliński W., Opinia do ustawy o szczególnych zasadach przeprowadzania wyborów powszechnych na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych w 2020 r. (druk senacki nr 99) w aspekcie rozwiązań międzynarodowych, w szczególności standardów Rady Europy i OBWE, OE-291, Kancelaria Senatu, Warszawa 2020.
- Deklaracja Praw Człowieka ASEAN przyjęta dnia 19 listopada 2012 r., <https://asean.org/asean-human-rights-declaration/> (dostęp: 25.10.2025).
- Deklaracja w sprawie przyznania niepodległości krajom i narodom kolonialnym z dnia 14 grudnia 1960 r. (rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 1514 (XV)), <https://legal.un.org/avl/ha/dicc/dicc.html> (dostęp: 20.02.2025).
- Deklaracja zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współdziałania państw zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych przyjęta dnia 24 października 1970 r. rezolucją ZO ONZ 2625, <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf> (dostęp: 29.07.2025).
- Heugas A., *Motives Behind the Soft-Line Approaches to the Myanmar Coup d'État*, Konrad Adenauer Stiftung, International Reports, 7.10.2021, <https://www.kas.de/en/web/auslandsinformationen/artikel/detail/-/content/motives-behind-the-soft-line-approaches-to-the-myanmar-coup-d-etat> (dostęp: 12.08.2025).
- Joint Statement of the Seventeenth BIMSTEC Ministerial Meeting, 1.04.2021, BIMSTEC meeting (convened virtually) in Colombo, Sri Lanka, [https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1697873389_17th%20MM%20Joint%20Statement%20\(1\).PDF](https://bimstec.org/images/content_page_pdf/1697873389_17th%20MM%20Joint%20Statement%20(1).PDF) (dostęp: 11.03.2025).
- Raport Human Rights Council A/HRC/52/CRP.2, 31.01.2023, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/mm/2023-01-27/crp-sr-myanmar-2023-01-31.pdf> (dostęp: 5.01.2026).
- Raport Specjalnego Sprawozdawcy ONZ ds. sytuacji praw człowieka w Mjanmie, 20.10.2025, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/myanmar/a-80-490-auv-en.pdf> (dostęp: 24.10.2025).
- Rezolucja ZO ONZ 2131(XX) z dnia 21 grudnia 1965 r. dotycząca Deklaracji o niedopuszczalności interwencji w sprawy wewnętrzne państw oraz ochronie ich niepodległości i suwerenności, https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ga_2131-xx/ga_2131-xx_e.pdf (dostęp: 20.02.2025).
- Rezolucja ZO ONZ 46/7 z dnia 11 października 1991 r. dotycząca sytuacji demokracji i praw człowieka na Haiti, <https://digitallibrary.un.org/record/135874?v=pdf> (dostęp: 1.01.2026).
- Rezolucja ZO ONZ 47/144 z dnia 18 grudnia 1992 r. dotycząca sytuacji w Mjanmie, <https://digitallibrary.un.org/record/135874?v=pdf> (dostęp: 1.01.2026).
- Terms of Reference (ToR), <https://aichr.org/wp-content/uploads/2020/02/TOR-of-AICHR.pdf> (dostęp: 3.01.2026).

Human Rights Watch, World Report 2024, Events of 2023, https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/01/World%20Report%202024%20LOWRES%20WEBSPREADS_0.pdf (dostęp: 20.03.2025).

Literatura

- ASEAN calls for peace in Myanmar as junta official joins summit*, „Kyodo News”, 9.10.2024, <https://english.kyodonews.net/news/2024/10/e392b9ac9687-asean-summit-to-discuss-myanmar-south-china-sea.html> (dostęp: 4.03.2025).
- ASEAN special envoy meets Myanmar junta chief*, „Reuters”, 11.01.2024, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/asean-special-envoy-meets-myanmar-junta-chief-2024-01-11/> (dostęp: 3.03.2025).
- Aung San S.K., <https://www.europarl.europa.eu/sakharovprize/pl/aung-san-su-kyi-1990-myanmar/products-details/20200330CAN54165> (dostęp: 5.03.2025).
- Azhar D., *ASEAN tells Myanmar junta peace, not election, is priority*, „Reuters”, 19.01.2025, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/malaysia-takes-asean-mantle-tempers-expectations-myanmar-south-china-sea-2025-01-18/> (dostęp: 12.03.2025).
- Bhattacharyya R., *India – Myanmar: Why Kaladan transit project could resume soon*, „The Week”, 1.12.2024, <https://www.theweek.in/theweek/current/2024/11/23/india-myanmar-kaladan-multi-modal-transit-project.html> (dostęp: 20.02.2025).
- Bhowmick S., *Trilateral highway is the road to regional economic connectivity*, „EastAsiaForum”, 7.08.2024, <https://eastasiaforum.org/2024/08/07/trilateral-highway-is-the-road-to-regional-economic-connectivity/> (dostęp: 20.02.2025).
- Bierzanek R., Symonides J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2005.
- „BIMSTEC e-Newsletter” October December 2021, vol. 88, issue 4, s. 9, https://bimstec.org/images/enewsletter_pdf_file/1696655939_BIMSTEC%20Newsletter_Oct-Dec%202021%20Issue.pdf (dostęp: 17.03.2025).
- Busbarat P., *Thailand's Foreign Policy: The Struggle for Regional Leadership in Southeast Asia* [w:] B.Ch. Guan Teh, *Globalization, Development and Security in Asia*, vol. 1: *Foreign Policy and Security in an Asian Century: Threats, Strategies and Policy Choices*, World Scientific, New Jersey 2014.
- Connely A., Loong S., *Conflict in Myanmar and the international response* [w:] The International Institute for Strategic Studies, *Asia-Pacific Regional Security Assessment 2023: Key Developments and Trends*, Routledge, London 2023, s. 138–159.
- Connely A., Michaels M., *Disparate Diplomacy: Managing the Post-coup Myanmar Conflict* [w:] *Asia-Pacific Regional Security Assessment*, The International Institute for Strategic Studies, London 2024.
- Daniluk M., *Problem uznania rządu w prawie międzynarodowym na przykładzie uznania libijskiej Narodowej Rady Tymczasowej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2013, vol. 20, s. 117–142.
- Dąbrowska A., *Historia powstania regionalnych trybunałów praw człowieka*, „Studia Prawa Publicznego” 2022, nr 1(37), s. 125–150.
- De Flers N.A., *The Importance of Values, Norms and Culture*, „EU Centre in Singapore, Working Paper” 2020, no. 1, s. 1–11.
- EU arms embargo on Myanmar (Burma)*, https://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/myanmar (dostęp: 23.10.2025).

- Fardelmann K., Natrass S., Gollish S., *New sanctions and export restrictions imposed targeting Burma*, Norton Rose Fulbright, 26.04.2021, <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/ac28ff93/new-sanctions-and-export-restrictions-imposed-targeting-burma> (dostęp: 3.01.2026).
- Franck T.M., *The Emerging Right to Democratic Governance*, „The American Journal of International Law” 1992, vol. 86, issue 1, s. 46–91, <https://doi.org/10.2307/2203138> (dostęp: 26.03.2026).
- G-7, https://agriculture.ec.europa.eu/international/international-cooperation/international-organisations/g7_pl (dostęp: 8.09.2025).
- Gajos M., *Wprowadzenie dyktatury wojskowej w wyniku zamachu stanu a kwestia międzynarodowego uznania rządu na przykładzie przewrotu wojskowego w Mjanmie*, „Acta Universitatis Wratislaviensis No 4077. Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 2021, t. 43, nr 3, s. 259–275.
- Ganesan N., *Policy Responses of the ASEAN States towards the Myanmar Military Coup*, „Hiroshima Peace Institute” 2024, vol. 11, s. 95–114.
- Glas A., *Practicing Peace: Conflict Management in Southeast Asia and South America*, Oxford University Press, New York 2022.
- Gunawan T., *Between Principles and Actions: ASEAN and Indonesia in Dealing With The Political Crisis In Myanmar*, „Global & Strategis” 2024, vol. 18(1), s. 81–106.
- Hazra A., *Could BIMSTEC be the answer to the Myanmar question?*, „The Interpreter”, 25.07.2024, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/could-bimstec-be-answer-myanmar-question> (dostęp: 12.03.2025).
- Hlang K.K., *Myanmar as a Golden Gateway between the Bay of Bengal and the Heartland of Asia* [w:] *Twenty years of BIMSTEC. Promoting Regional Cooperation and Integration in the Bay of Bengal Region*, ed. P. De, Routledge, New York 2020, s. 141–151.
- Hongwei F., *ASEAN’s ‘Constructive Engagement’ Policy toward Myanmar*, „China International Studies” March/April 2012, s. 54–70.
- Jaremba M., *Trudna droga do demokracji – dzieje Birmy od 1988 roku do czasów współczesnych*, „Res Politiae” 2022, vol. 14, s. 7–21.
- Kaladan project between India, Myanmar to be operational by 2027*, „The Guardian”, 9.07.2025, <https://ippmedia.com/the-guardian/news/world/read/kaladan-project-between-india-myanmar-to-be-operational-by-2027-2025-07-09-105206> (dostęp: 2.11.2025).
- Kalisz A., *Rozwiązywanie kolizji norm i zasad w kontekście praw człowieka. Uwagi teoretyczno-prawne* [w:] *Wolność wypowiedzi versus wolność religijna. Studium z zakresu prawa konstytucyjnego, karnego i cywilnego*, red. A. Bilgorajski, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 3–18.
- Krasner S.D., *Strukturalne przyczyny i konsekwencje reżimów: reżimy jako zmienne pośredniczące* [w:] *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych*, t. 1: *Korzenie dyscypliny – do 1989 r.*, red. H. Schreiber, A. Wojciuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018, s. 355–373.
- Kuźniar R., *System Narodów Zjednoczonych* [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Haliżak, R. Kuźniar, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006, s. 337–338.
- Lubina M., *Birma: centrum kontra peryferie. Kwestia etniczna we współczesnej Birmie (1948–2013)*, KON Tekst, Kraków 2014.
- Mathieson D.S., *ASEAN as deflector shield for wider world failure on Myanmar*, „Asia Times”, 22.09.2024, <https://asiatimes.com/2024/10/asean-as-deflector-shield-for-wider-world-failure-on-myanmar/#> (dostęp: 11.03.2025).
- McKenna A., *Myanmar Civil War*, <https://www.britannica.com/event/Myanmar-Civil-War> (dostęp: 11.08.2025).

- Mishra V., *Arrest warrant sought for Myanmar Commander – in – Chief for Rohingya crimes*, „UN NEWS”, 27.11.2024, <https://news.un.org/en/story/2024/11/1157536> (dostęp: 24.10.2025).
- Mishra V., *Myanmar: UN chief urges return to civilian rule as crisis worsens*, „UN News”, 30.01.2025, <https://news.un.org/en/story/2025/01/1159641> (dostęp: 12.03.2025).
- Mr GOH Chok Tong, <https://www.pmo.gov.sg/about-us/past-prime-ministers/mr-goh-chok-tong/> (dostęp: 20.10.2025).
- Myanmar: ASEAN's Failed '5-Point Consensus' a year On*, Human Rights Watch, 22.04.2022, <https://www.hrw.org/news/2022/04/22/myanmar-aseans-failed-5-point-consensus-year> (dostęp: 11.03.2025).
- Myanmar's Aung San Suu Kyi moved to house arrest amid heatwave*, „Aljazeera”, 17.04.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/17/myanmars-aung-san-suu-kyi-moved-to-house-arrest-amid-heatwave> (dostęp: 11.03.2025).
- Myanmar's military junta chief joins Bangkok summit in rare trip abroad*, „Aljazeera”, 4.05.2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/4/4/myanmars-military-junta-chief-joins-bangkok-summit-in-rare-trip-abroad> (dostęp: 8.05.2025).
- Naing I., *Laos ASEAN summit to focus on Myanmar crisis*, „VOANews”, 7.10.2024, <https://www.voanews.com/a/laos-asean-summit-to-focus-on-myanmar-crisis/7813461.html> (dostęp: 24.10.2025).
- Naing S., McPherson P., *Indonesia hosts international meeting on Myanmar with UN, junta rivals, sources say*, „Reuters”, 4.10.2024, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/indonesia-hosts-international-meeting-myanmar-with-un-junta-rivals-sources-say-2024-10-04/> (dostęp: 24.10.2025).
- Ramcharan R., *Towards Greater BIMSTEC Cooperation: The Need for Values Connectivity* [w:] *Re-imagining BIMSTEC. Strengthening Regional Solidarity across the Bay of Bengal*, eds. R. Chatterji, A.B.R. Chaudhury, s. 106–116.
- Ranjan A., *The BIMSTEC Summit in Bangkok: Potential and Challenges*, 11.04.2025, <https://www.isas.nus.edu.sg/papers/the-bimstec-summit-in-bangkok-potential-and-challenges/> (dostęp: 29.10.2025).
- Schreiber H., *Globalizacja i azjatyckie ludy tubylcze* [w:] *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych*, red. J. Nakonieczna, J. Zajączkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 145–165.
- Sri Lanka invites Myanmar's incumbent FM denies endorsing coup*, „Aljazeera”, 11.03.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/11/sri-lanka-invites-myanmars-incumbent-fm-denies-endorsing-coup> (dostęp: 9.09.2025).
- Thailand Hails BIMSTEC Summit Success, Six Key Agreements Secured*, „The Nation News”, 4.04.2025, <https://www.nationthailand.com/news/world/40048347> (dostęp: 8.05.2025).
- Thailand's reported invitation to Min Aung Hlaing for BIMSTEC must be revoked*, 25.03.2025, <https://progressivevoicemyanmar.org/2025/03/25/thailands-reported-invitation-to-min-aung-hlaing-for-bimstec-must-be-revoked/> (dostęp: 28.03.2025).
- UN rights chief concerned over escalating violence in Myanmar's Rakhine*, „Kuwait News Agency”, 28.02.2025, <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=3221160&language=en> (dostęp: 3.03.2025).
- Wahyuningrum Y., *The ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights: Origin, Evolution and the Way Forward*, Stockholm 2014.
- Waldoch M., QUAD; czterostronny dialog bezpieczeństwa, <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/462> (dostęp: 8.09.2025).

- Weller M., *Myanmar: Testing the Democratic Norm in International Law*, EJIL: Talk!, <https://www.ejiltalk.org/myanmar-testing-the-democratic-norm-in-international-law/> (dostęp: 26.03.2026).
- Woof M.J., *Triple nation Asian highway for India, Myanmar, Thailand*, „Global Highways”, 24.10.2025, <https://www.globalhighways.com/news/triple-nation-asian-highway-india-myanmar-thailand> (dostęp: 2.11.2025).
- Zareba S., *Podstawy prawne zbiorowej odmowy uznania państw na forum organizacji uniwersalnych – studium przypadków*, „Studia Prawnicze” 2013, z. 3(195), s. 41–122.

Źródła internetowe

- AfCHPR, <https://www.african-court.org/afchpr>
- The African Union, <https://au.int/en>
- ASEAN, <https://asean.pl/#>
- BIMSTEC, <https://bimstec.org/>
- The Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/home>
- ETPC, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/europejski-trybunal-praw-czlowieka>
- Inter-American Commission on Human Rights, <https://www.corteidh.or.cr/index.cfm?lang=en>
- The Organization of American States, <https://www.oas.org/en/>
- Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pl/>
- Worldometer, <https://www.worldometers.info/>

SUMMARY

THE PRINCIPLE OF NON-INTERFERENCE AND THE LEGITIMATION OF THE MILITARY JUNTA'S RULE IN MYANMAR

The *coup d'état* of 1 February 2021 in Myanmar triggered a reaction from the member states of two international regional organizations: the Association of South-East Asian Nations (ASEAN) and the Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation (BIMSTEC), to which Myanmar belongs. These organizations recognized the principle of non-interference as a vital element in mutual international relations. However, in the case of the Burmese coup, this principle took precedence over other declared values such as ensuring regional security and protecting human rights. This article demonstrates that the principle of non-interference defined the actions of ASEAN and BIMSTEC between 2021 and 2025, which consequently led to the recognition of Myanmar's non-democratically elected regime by the states of the region within international structures.